



DOMÈNEC UMBERT

EL PREMI D'HONOR DE LES LLETRES CATALANES RECUPERA LA FIGURA DE MARIÀ VILLANGÓMEZ

Des de l'illa

La recent adjudicació del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes a l'eivissenc Marià Villangómez, posa d'actualitat el treball d'un escriptor que mai ha volgut significar-se, però que ha dut a terme una de les obres més importants del segle.

Bernat Joan i Marí

Marià Villangómez ens rep al seu pis de la Vila d'Eivissa. El poeta ha sabut fa a penes dos dies que havia estat guardonat amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes d'enguany. Aquestes últimes hores han estat molt més atrafegades del que és normal en la vida del poeta. Ell mateix, mig somrient, comenta el seu cansament: «Són massa entrevistes i massa tragí per a un home de setanta-sis anys». No obstant això, revifa quan parla del que ha escrit i del que ha traduït, del que representa la poesia, de les persones que ha conegut i dels temes que li han interessat.

—¿Ens podríeu explicar com vàreu començar la vostra activitat com a poeta?

—Vaig començar, no sé si dir com a poeta o seria més correcte parlar senzillament de «fer versos» molt aviat, a l'edat d'uns catorze anys. Inicialment, d'acord amb la formació rebuda aleshores, ho feia en castellà. A partir dels disset anys, vaig passar a escriure en català. En això, hi va influir l'estada a Barcelona com a estudiant de Dret.

—¿Compartíeu aquestes primeres experiències amb algun company de viatge en les aficions literàries?

—La veritat és que no deia ni tan sols als meus amics que escrivia. Es tractava d'una activitat que llavors duia a terme jo per a mi mateix. Ni els meus amics ho sabien...

—¿Quines característiques tenia la vostra poesia d'aleshores?

—Inicialment era una poesia dialectal, influïda per Isidor Macabich, però vaig anar usant cada vegada més una llengua literària unificada, despullada progressivament de dialectalismes.

D'aquests poemes en vaig publicar un a *D'adés i d'ahir*. Als vint anys vaig publicar el meu primer poema a *Diario de Ibiza*, de la mà de Macabich. De fet, la primera persona a qui vaig deixar llegir el meus poemes fou Macabich. Ell, pel seu compte, en va enviar un al diari i el va publicar acompanyat d'una nota laudatòria.

—¿Quines van ser les vostres lectures d'aquesta primera època?

—Mentre estudiava, vaig llegir Riba, López Picó, Carner... No em perdia les pàgines literàries de *La publicitat*, *La nau* (que era un diari més d'esquerres que dirigia Rovira i Virgili), *Mirador* o *El bé negre*. En fi, lectures diverses... Vaig acabar Dret l'any 1933. Aleshores vaig publicar el primer poema —«Començament de tardor»— recollit a *Elegies i paisatges*. Llavors vaig publicar a Eivissa i Mallorca algunes poesies més, fins a la guerra.

Publicava a *L'Almanac de les lletres* i a *La nostra terra*. Que publicàs tot això en revistes de l'Escola Mallorquina no significa que hi tengués contactes, sinó que encara els enviava els textos a través de Macabich.

—Tot seguit, va esclatar la guerra.

—Efectivament. Durant el temps que va durar la guerra, vaig escriure però no vaig publicar. L'any 1942 vaig anar a Mallorca destinat com a mestre, i allí vaig entrar en contacte amb poetes de l'illa i amb el filòleg Francesc de Borja Moll. Tot seguit, l'any 1943 vaig anar destinat a Cornellà i

vaig viure a temporades a Barcelona i a temporades a la ciutat on treballava. Els amics de Mallorca es van portar molt bé amb mi, i després em presentaren gent dels cercles literaris i filològics de Barcelona. Vaig conèixer Ramon Aramon, de l'Institut d'Estudis Catalans, l'orfebre Sunyer, que era un home que tenia una casa magnífica a la zona de Sant Gervasi i que contribuïa enormement a organitzar grups d'escriptors perquè poguessin entrar en comunicació entre ells i exposar la seua activitat. I també hi vaig conèixer ben aviat gent més jove, especialment Triadú, Perucho, Romeu i altres membres del grup de la revista ARIEL.

—¿Vau escriure res, en aquesta època?

—Entre l'any quaranta-tres i l'any quaranta-sis vaig escriure *Terra i somni*. El vaig ensenyar a en Moll i el va publicar l'any 1948. De fet, l'any 1946 havia acabat la prohibició de publicar en català. Amb l'acabament de la guerra europea, Franco va suavitzar el règim, però quan va veure que la seua posició s'assentava entre els occidentals, va tornar a estrènyer les corrioies.

Mentre escrivia *Terra i somni* vaig escriure, en castellà i publicats en una edició privada de cent exemplars, un altre volum: *Sonetos mediterràneos*.

—L'any 1949 publicau *Elegies i paisatges*.

—Efectivament. Així i tot, *Elegies i paisatges* fou escrita abans que *Terra i somni*, però va ser publicada després.

—¿Quins van ser els vostres principals contactes durant la vostra estada a Barcelona?

—En aquest temps, vaig establir contactes amb Carles Riba, López Picó, Tomàs Garcés, Marià Manent...

—I, poc després, retornau a Eivissa.

—Exactament. L'any 1946 retorn a Eivissa, com a mestre destinat a Sant Miquel de Balansat. Escric més poesia i enllestesc un llibre titulat *Els dies*, que apareix a Barcelona l'any 1956. El publicà J. M. Casacuberta, que era l'editor de la Barcino, un home extraordinàriament emprenedor i una excel·lent persona.

—Heu declarat recentment que admirau poetes tan poc semblants com Maragall i Carner. ¿Com quadra això?

—La forma en Maragall és molt popular, molt dialectal barcelonina, però el seu fons és molt interessant. En canvi, de Carner i Riba fou sobretot la forma el que em va seduir. Tant Josep Carner com Carles Riba poden ser considerats els mestres de tota una generació poètica. En aquell temps, i més aviat per qüestió de modes, Carner no

estava massa ben vist... ¡per alguns!, però avui dia torna a ser reivindicat. Hi hagué una època en què el punt de referència obligat de la poesia catalana era Carles Riba, que vaig conèixer en una lectura poètica semiclandestina que m'organitzaren a Barcelona a casa de l'orfebre Sunyer.

—¿Dins quin corrent literari vos situaríeu?

—Sóc bastant independent. En aquesta època en què començava el moment més fèrtil de la meua producció ja havia llegit els avantguardistes, quan era més jove; admirava molt Costa i Llobera i J. Alcover, però alhora llegia molta poesia castellana, que aleshores era molt bona: Machado, Jiménez, la generació del 27... M'interessaven Guillén, Salinas, Aleixandre, o un poeta tan personal i profund com Cernuda.

—L'època en què vau viure a Sant Miquel va ser especialment productiva.

—L'ambient del poble ho afavoria. Allí vaig escriure molt. Mentre hi estava vaig publicar *Els dies*, *Els béns incompartibles*, *Sonetos de Balansat*, *La miranda*, *El cop a la terra*, *Declarat amb el vent*... Alhora vaig escriure prosa —recollida a *L'any en estampes*.

—¿Es va produir algun tipus d'evolució en la vostra poesia, en aquest temps?

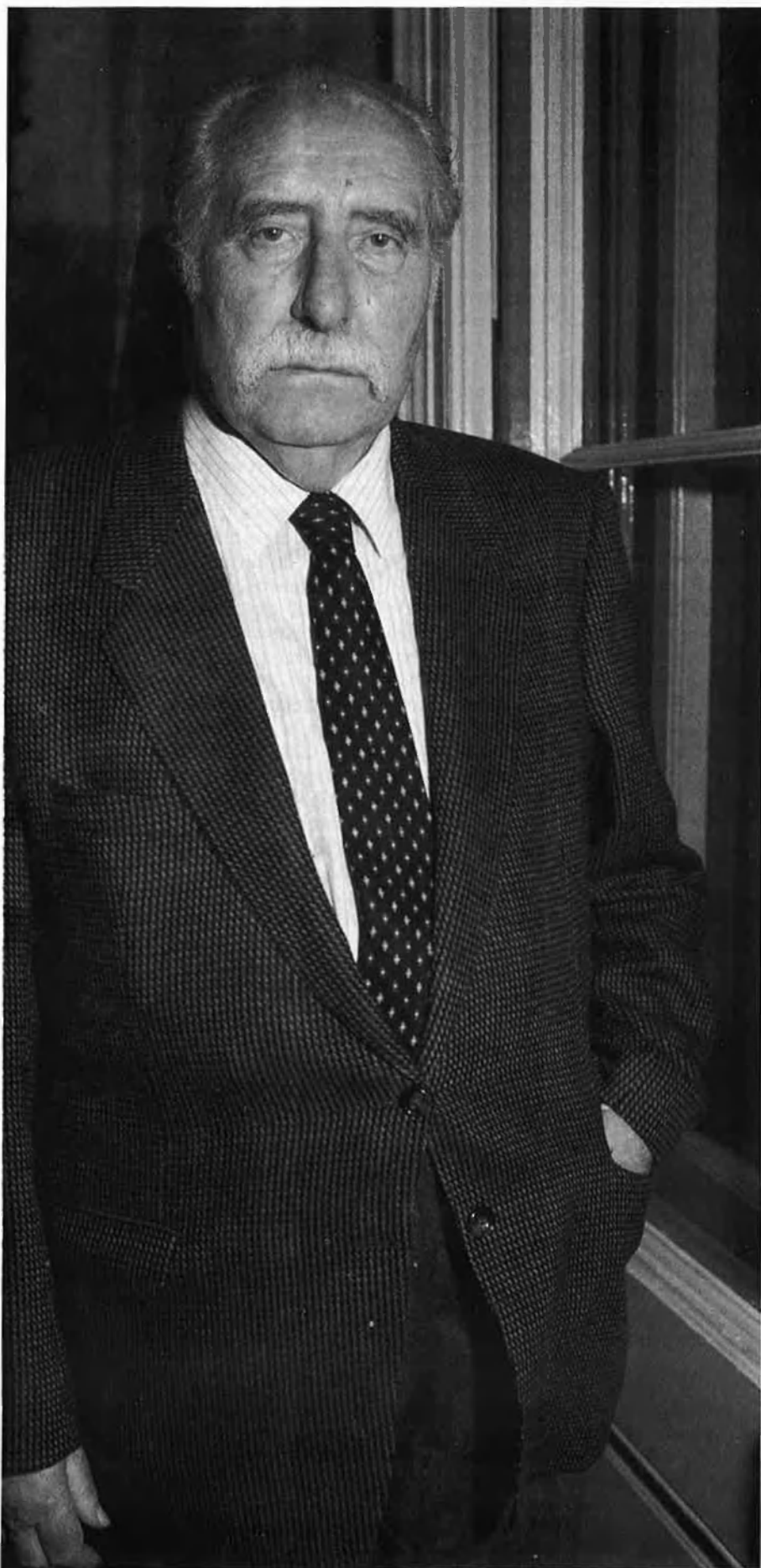
—Encara que Josep Maria Llompart afirma que jo segueix sempre una línia molt clara, sí que crec que aleshores es va produir una evolució considerable en la meua poesia. *El cop a la terra*, per exemple, presenta un sentit social...

—Efectivament, aquest sentit social hi és.

—Sí, és clar. Ho porta el tema. En aquest llibre vaig intentar parlar del poble, de la gent. No era, com els altres, líric, de contacte amb la terra, gairebé panteista. Coincideix amb una època en què estava de moda escriure poesia social. Alguns crítics gairebé t'excomunicaven si no publicaves literatura d'intencionalitat social. Jo, de tota manera, seguia sent molt independent. *El cop a la terra* parlava de la gent, dels eivissencs, i, per tant, es podia encabir dins això que se'n diu «poesia social».

—Potser aquesta consideració no encaixaria gaire amb la imatge estereotipada que es té de la vostra poesia.

—Potser no. De tota manera, cadascú hi diu la seua, quant a això. Cela, per exemple, va dir que la meua poesia semblava escrita per un poeta anglès, observació que compartia amb l'Albert Manent. Caballero Bonald, en



DOMÈNEC UMBERT

«La poesia és una exigència de mirar dins un mateix i de comunicar».

canvi, hi veia influència de Rilke, poeta que jo també havia llegit amb deteniment. És difícil de dir...

—*¿Quins considereu que són els temes principals de la vostra poesia?*

—En parlar de la meua poesia s'ha exagerat molt la importància del tema del paisatge. És cert que és un tema que hi ha estat molt present, però també he escrit poesia amorosa, reflexió sobre la poesia i el poeta, la vida, la mort, el temps, tots ells, temes eternals de la poesia. Així i tot, és cert que la influència terra-natura apareix pertot en la meua poesia. És tracta d'una mena de comunió amb el món i la terra que té fins i tot un aspecte tel·lúric. Quan era jove, m'agradava dir que jo era panteista. No és que ho fos en realitat, però m'agradava dir-ho, perquè el panteisme era un sistema filosòfic que s'adeia molt més amb la meua poesia que no els sistemes tancats com el kantisme o el hegelianisme, molt de moda en aquell temps...

—*¿I com s'han anat construint aquests temes?*

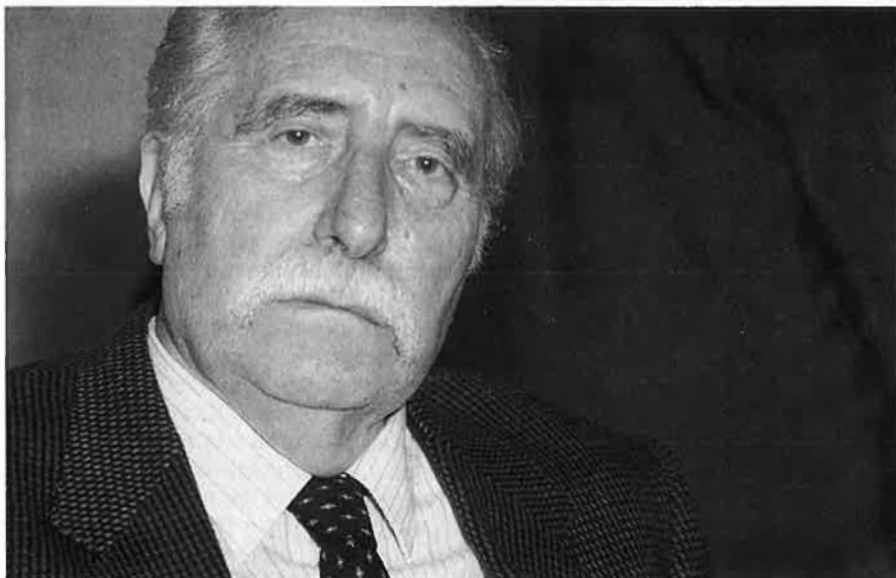
—Bàsicament a partir de l'experiència personal; però també cal tenir en compte que el poeta no neix en una selva i que recull influències de pertot. Entre les meues hauria d'esmentar també el simbolisme francès, de Baudelaire endavant... i, més endavant encara, de la poesia anglesa.

—*Parlant d'influències foranes, heu dut a terme una tasca considerable com a traductor.*

—Cap als anys 50, alhora que escrivia llibres de creació pròpia, vaig començar a traduir algun poeta estranger, sobretot anglesos i francesos, sense, però, dedicar-m'hi massa. Quan deix d'escriure poesia, intensific la meua dedicació a la prosa i a la traducció. L'any 71 vaig traduir, *Versions de poesia moderna*, l'any 74 *Recull de versions poètiques*, i, més endavant, *Noves versions de poesia anglesa i francesa*, i l'any 1985 *Altres ales sobre una veu*. Tots aquests volums comprenen traduccions de diversos autors i de llengües diferents. De poetes concrets, he traduït *Darrers versos i altres poemes*, de J. Laforge, *34 poemes* de W. B. Yeats, *Poemes* de G. Apollinaire, dos poemes extensos de Keats i, finalment, l'any passat, *Poesies* de T. Hardy.

—*¿Què és per a vos la poesia? ¿Què representa?*

—La poesia és una exigència de mirar dins un mateix i de comunicar. Ens comunicam amb la gent de maneres diverses, fonamentalment mitjançant la paraula col·loquial, però hi ha algunes coses que per dir-les tenen necessitat de



DOMÈNEC UMBERT

«Per a mi la poesia ha estat una necessitat, fruit d'una mena d'exigències irracionals».

ser revestides amb la forma poètica. Hi ha punts especials de les experiències íntimes d'un que no poden ser comunicats de la mateixa manera que la resta d'esdeveniments.

—Poeta, ¿s'hi neix o un s'hi fa?

—Per a mi la poesia ha estat una necessitat, fruit d'una mena d'exigències irracionals. Es tracta de manifestacions espontànies que, després de covades durant un espai de temps indeterminat, en un moment concret afloren a la superfície. Però la traducció d'aquestes manifestacions a paraules requereix un procés llarg de meditació i de treball formal elaborat.

—¿Quin paper ha exercit el gènere poètic dins la literatura catalana?

—La poesia, des de la Renaixença, ha tingut un paper preponderant dins

la literatura catalana. Aquest paper, molt important, no només va existir abans, sinó que té una continuïtat avui dia. Deixant de banda el fet que entre els nostres més grans escriptors clàssics hi comptem la figura d'Ausiàs Marc —una de les meues indiscutibles influències—, hi ha un fil conductor de grans figures de la poesia.

—¿Entre els poetes catalans actuals, quins considerau més interessants?

—Francament, crec que no tenc elements de judici per respondre. Si ho faig sense aquesta consideració prèvia, cometré la injustícia d'oblidar o de desconèixer persones de vàlua indiscutible. Llegesc amb plaer poetes com ara Gimferrer, Parcerisas, A. Susanna, N. Comadira...

—¿Com veieu la vitalitat de la literatura catalana?

—Millor que no pel que fa a l'ús popular de la llengua. No hi havia hagut mai tanta gent com ara que escrivís en català amb intencionalitat literària, ni tanta gent que s'interessàs per la normalització de la llengua, però al mateix temps no hi havia hagut mai com ara un desús i un perill real per a la pervivència del català.

—¿Pensau que el fet que una persona d'Eivissa, on el procés de colonització idiomàtica és tan greu, hagi rebut el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes pot incitar la gent a interessar-se per llegir més en català?

—Dubt molt de l'eficàcia de la poesia en aquest aspecte. Crec que tindrà poca influència. Afortunadament, avui dia hi hauria d'haver altres procediments, com ara la normalització del català a l'ensenyament, que resultarien més eficaços. Es necessita un esforç col·lectiu que pugui incitar la gent perquè s'estimi les pròpies coses, de les quals, per a mi, la més important és la llengua».

Davallam al carrer en un estret ascensor, a la recerca de dos periodistes d'un diari local que estan esperant el poeta per entrevistar-lo. Villangómez continua comentant, amb el seu pessimisme mesurat i amb el to de patriarca finisecular que el caracteritza, la delicada situació en què es troben la llengua i la gent catalanes d'Eivissa. «Aquí els catalanoparlants acabarem sent un grup més, diluïts entre tota una altra amalgama de gent, un grup com els forasters, els moros, els gitans...» □

Des de València, per la independència Per Catalunya Lliure

l'única candidatura d'àmbit nacional català

- Casp, 40, 1r. 1a. (93) 301 72 35 - 08010 **Barcelona** (seu central de campanya)
- Ronda de Sant Antoni, 76, 1r. 1a. (93) 302 73 74 - 08001 **Barcelona** (seu del PSAN)
- Diputació, 333, 2n. 2a. (93) 232 75 64 - 08009 **Barcelona** (seu del FNC).
- Estrella, 13, 2n., 4a. (96) 341 33 16 - 46007 **València** (seu del MDT).
- Avg. Alexandre Rosselló, 31, 2n., dreta - 07002 **Palma** (seu del MDT).

TOTA Catalunya LLIURE

Ingresseu els vostres ajuts a
Catalunya Lliure c/c 3369-26. La Caixa de Pensions. Agència 700-València